

Dr. Batka István

Batka István 1896. március 23-án született, az egykori Csanád-Arad-Torontál vármegyék székvárosában, Makón. Édesapja, Batka István régi neves református családból származott, kereskedelmi pályán működött. Közéleti tevékenysége meghatározó volt a helyi társadalomban. Az első világháborúban Pólában, a Novara hadihajón tengerészként teljesített szolgálatot. Édesanyja, Mágori Viktória három gyermeket nevelt fel. Ferenc szülész-nőgyógyászként gyakorolta hivatását, míg Lajos gépészmérnökként kereste boldogulását.

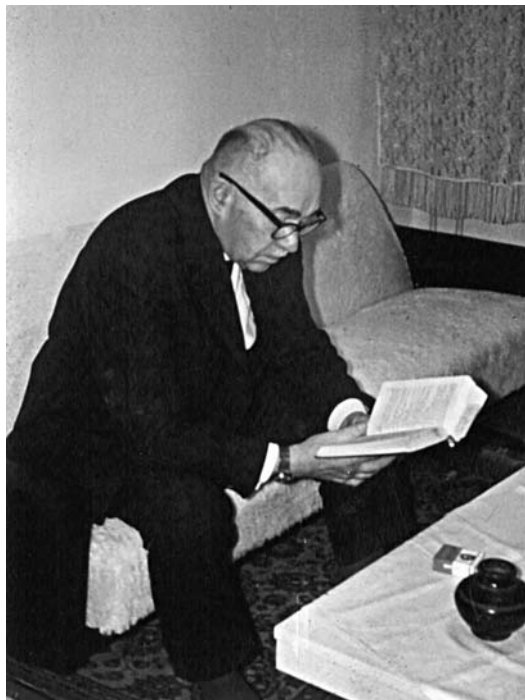
Batka István 1914 júniusában érettségizett a makói Magyar Királyi Állami Főgimnáziumban. Középiskolai tanulmányai során különösen kitűnt mennyiségtan, természettan és egészségtan tantárgyakból. 1921 decemberében a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem orvosi fakultásán med. univ. diplomát szerzett. Késői avatásának az volt a magyarázata, hogy Ferenc fivérével együtt felcserként őt is besorozták a háborúban hátországi katonának. 1923-ban szakvizsgát tett belgyógyászatból. Ugyanazon esztendőben – augusztus 25-én – házasságot kötött dr. Hoffmann Alojziával. Házasságukból három gyermekük született: István, Mária és Lujza.

Batka István életében a legerősebb mozgatórugó az itteni települések (Szőregtől Elekig) emberibbé alakításának vágya volt. Ezért tett meg mindent fél évszázadon át művelt szakorvosi hivatása területén. Munkáját példásan végezte, sohasem fáradt bele. Bármilyen nehéz volt is, meg nem alkuvás nélkül, következetesen tört kitűzött célja felé. Böven kivette részét az együtt érző szenvedésből. Tudta, hogy az élet szenvedés és öröm. A kettő kergetődzése, harmóniája, disszonanciája teszi

változatossá, szomorúvá, vidámmá, izgalmassá az emberi sorsokat. Teljes összetettségükben látta maga előtt pácienseit, az őket sújtó betegségeket. Vallotta – nagy elődök nyomán –, hogy az orvostudomány sohasem lesz képes tévedhetetlenséget tulajdonítani önmagának. Az életet, amely megfejthetetlen, a betegségeket csak látszólagos és gyakorta csupán csalóka axiómákban képes szemlélni. Nemcsak közvetlenül a gyógyítás, hanem a kórfolyamatok prevenciója is foglalkoztatta. Már az 1930-as évek elején eredményesen kutatta a vöröshagymában található vegyületeket. Így jött rá, hogy a vöröshagyma számos olyan anyagot – elsősorban gyulladásgátlókat, baktericid és fungisztikus alkotórészeket, továbbá flavonoidokat, fenolokat, vitaminokat, szulfonátokat, lipideket, peptideket – tartalmaz, különösen a pirokatein, amely eredményesen használható meghűléses megbetegedések kúrálására. Akkori receptúráját a gyógyszerészek ismerték, és széles körben alkalmazták.

1936 júniusában Budapesten iskolaorvosi képesítést szerzett, majd 1938-ban radiológus-szakvizsgát tett. 1939. február 5-től 1949 végéig a makói Csanád Vezér Gimnáziumban, a Ná-

vay Lajos Felső Kereskedelmi Szakiskolában (1946-tól Makói Állami Kereskedelmi Iskola) iskolaorvos és egészségtan-szaktanár volt. Nagy szakmai tudással, gazdag szókinccsel rendelkezett, tanítványai örültek óráinak. Jó rajzkészségének köszönhetően az anatómiai részeket élethűen elevenítette meg szemléltetésül a táblán. Ez volt a titka, hogy a melléktan-tárgynak számító egészségtant megszerettette diákjaival. Sokat tett az iskolaorvosi hálózat kiépítéséért, az országos diáktejakció megvalósításáért. Ebben a törekvésében a jó

ügy elősegítése érdekében rendszeresen konzultált dr. Szénásy Józseffel (1886–1951) és prof. dr. Kelen Bélával (1870–1946). Minden igyekezete arra irányult, hogy a szegény sorsú tanulóknak segíthessen.

Hosszú évekig dolgozott MÁV-szakorvosként. A vasutas dolgozók tisztelték, becsülték, mert kiváló diagnosztának tartották. Makó városában és a vonzaskörzetéhez tartozó településeken ő szerzett be először röntgenkészüléket. Ha egy kórisme nem volt teljesen egyértelmű, akkor röntgenfelvételt készített. Házi laboratóriumában nyomban előhívta, és a gyógykezelést annak alapján határozta meg.

Az 1930-as évek elejétől 1969-ig rendszeresen publikált orvosi szaklapokban. Legtöbb közleménye témáját a népegészségügy, a belgyógyászat, a balneológia témaköréből merítette. Ismeretesekek voltak szépírásai és főleg novellái, melyek a *Marosvidék* kulturális folyóirat számaiban láttak napvilágot. Gondolatait mindig kellően kidolgozva vetette papírra. Ez volt a magyarázata annak, hogy kéziratain soha nem kellett változtatnia. Az *Orvosi Hetilap* egyik 1933-ban megjelent számában írta a következőket: „A magyar közegészségügy nagy problémái a fertőző betegségek, ezek között első helyen a tuberculosis. Ennek a területnek egyik kimagasló alakja dr. Johan Béla (1889–1983) bakteriológus, aki fő céljának tekinti a magyar falu közegészségügyének javítását. A nemi betegségek, a gyermekhalálozás ijesztő mérete, az egyke, vagy egy se. Az alkoholizmus és a falusi viszonyok által teremtett milió, amelyben a magyarság nagy tömegei élnek – vegetálnak –, a lakáskérdés, a vízellátás, a levegő, a ruházkodás, a nem kielégítő és nem megfelelő táplálkozás ... a védekezés megfelelő eszközeivel ez a szomorú állapot is megakadályozható lenne. A mai anyagias világ csak azt szereti értéknek tekinteni, amit pénzzel mérnek, pedig mennyivel nagyobb vagyon az a tudás, amelynek segítségével elejét tudnánk venni népünk pótolhatatlan veszteségének.”

Dr. Batka István főorvos örökös alkotói lázban égett, hogy maradandót alkothasson az egészségügyért. Életének célkitűzése a marosi iszap kutatásával és elismertetésével vette kezdetét. A népi tapasztalat vezette rá, hogy gyógyiszappal van dolga. Mivel a makói és környékbéli hagymatermesztők sokat térdelnek, csúszkálnak a kora tavaszi hideg talajon, hamar

kialakulnak ízületi panaszai. Nyári melegben – amikor átmenetileg szünetel a növényápolási munka – kimennek a Maros-partra. Bekenik a testüket a Maros iszapjával, így gyógyítják ízületi bántalmaikat. A nép gyakorlati tapasztalata vezette arra az elhatározásra, hogy a marosi iszap gyógyhatását tudományosan is ellenőrizze.

Az iszap kémiai és fizikai tulajdonságainak vizsgálatára a Magyar Állami Földtani Intézetet kérte fel. Az első vizsgálatokat Csajághy Gábor fővegyész végezte el. Megállapította, hogy a Maros iszapját a bipelitek csoportjába lehet sorolni. Hazai viszonylatban nem volt olyan iszap, amely ebbe a csoportba tartozhatott volna. Összegzésként bebizonyította, hogy szilikátok, kalcium-karbonátok és egyéb vegyületek vannak jelen benne. Ezek kedvező összetételénél fogva alkalmassá teszik az iszapot a balneoterápiás felhasználásra. Majd további analízis céljából megkereste a Műszaki Egyetem Ásvány- és Földtani Tanszékét, hogy röntgenfelvétellel kontrollálják az általa beküldött iszapmintákat. Ennek alapján halloysit, kalcit, kvarc jelenlétét mutatták ki. Véggkövetkeztetésük az volt, hogy a marosi iszap kitűnő tulajdonságú. Az Egészségügyi Minisztérium – a Magyar Állami Földtani Intézet, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Geofizikai Intézete, a Műegyetem Földtani Intézete, az Országos Reuma- és Fürdőügyi Intézet vizsgálatai alapján – 1961-ben a marosi iszapot dr. Batka István főorvos kezdeményezésére gyógyiszappá nyilvánította. Mindezeket a munkálatokat saját költségén végeztette. A város akkori vezetése egyetlen fillérrel sem támogatta orvosi kutatómunkáját. A városi csúcsvezetésben aluliskolázott, alulművelt – néhány elemi iskolai osztályt végzett – emberek csoportja állt. A tanácsi és kommunista pártvezetők a polgárság irányában zártak voltak, sőt osztályidegennek tekintették őket. Hiába kilincseltek náluk Batka főorvos érveivel, miszerint Gyulához hasonlóan minden feltétel adva van ahhoz, hogy Maros-parti üdülőtelepet létesítsenek, süket fülekre talált. Batka István orvosi szempontból is érvelt az iszap és balneológiai hatása mellett: fokozza a perifériás vérkeringést, ezért elsősorban poszttraumás és krónikus reumatológiai elváltozások kezelésére hatásos, így többek között lumbágó, arthrosis, spondylosis, myalgia esetében. A másik felfedezése a makói gyógyvíz volt.

Az egykori Járási Tanács udvarán 1955-ben végzett fúrással meleg vizet nyertek. A víz hőmérséklete 42,1 °C-os volt. Hasonlóan a marosi iszaphoz, Batka főorvos elvégeztette a vegyi elemzését. Bebizonyosodott, hogy a hévízhez hasonlóan rádiumemanációt is tartalmaz, a termálkút vize pedig hidrokarbonátos ásványvíz. Dr. Batka Istvánnak volt köszönhető az is, hogy 1959. január 12-én Makón ülészhett a Magyar Hidrológiai Társaság Balneológiai Szakosztálya dr. Páter János kandidátus, dr. Schulhof Ödön kandidátus, dr. Mirgai Sándor osztályvezető főorvos részvételével, majd ez megismétlődött 1961. szeptember 17-én, és folytatódott az ankét Szegeden 1963-ban. A létesítendő reumakórház ügye lekerült a napirendről.

Dr. Batka István több szakképesítéssel rendelkező főorvos, nem elégedett meg azzal, hogy arc nélküli fogaskerek legyen a társadalom gépezetében. Csodálatra és tiszteletre méltó volt a humanizmusa, az emberek iránt érzett szeretete, őszinte hite, vonzó egyénisége és tisztessége. Életében nagyon sok mellőzés, meg nem értés érte, egyes pályatársainak jogtalan féltékenysége és gáncsokodásai. Az irigység túszúrásaival nem törődött.

Batka doktor rendelője a Posta utcában volt. Egykori közvetlen munkatársai, Ádám Ilona, Hell Istvánné szül. Szabó Ilona így emlékeznek: „A hatvanas években bennünket is gyakran osztottak be éjszakai ügyeletre. Így közel egy évtizeden át dolgoztunk a nagy tekintélynek örvendő Batka főorvos asszisztenseként. Úgy maradt meg emlékezetünkben, hogy pácienseivel nagyon sokat törődött. Sorsuk, életviszonyaik, családjuk is érdekelte gyógyító munkáján túlmenően. Húsvétkor és október 31-én, a reformáció emléknapján, valamint karácsony előtt szegény sorsú betegeinek évről évre juttatott ételmezer-adományokat. Akik nem tudták kiváltani gyógyszereiket, azoknak ingyenesen

írta fel a recepteket. A recepteken megkülönböztető jelként a jobb sarokban a görög ómegát alkalmazta, hogy a patikusok ne vegyenek el egy fillért sem e betegektől. Valamennyi makói és a városhoz tartozó 16 település gyógyszerészét előzetesen személyesen vagy telefonon tájékoztatta az eljárásáról. Az összegeket minden hónapban ő egyenlítette ki a saját pénzéből a gyógyszerértáraknak.”

A Batka házaspár tanította gyermekeit. Nem tüntettek, nem csillogtak. Meg kellett érniük azt a

szomorú tragédiát, hogy 1949-ben Mária lányukat és vejüket Horgosnál a határőrök agyonlőtték. Árván maradt Sándor nevű unokájukat 3 éves korától ők nevelték fel, és bocsátották újtára az életbe. Halála előtt röviddel mondotta Batka főorvos: „Nem is olyan keserves már számomra a halál, mert látom, hogy velem együtt halálom okozója is elpusztul.” Életének 75. évében, 1971. szeptember 22-én hunyt el Makón. 1971. szeptember 23-án délután 15 órakor helyezték végső nyugalomra a belvárosi református ótemetőben, de tisztelői lelkében most is ott él.

Dr. Batka István belgyógyász, radiológus, balneológus, kutatóorvos és tanár munkás életének hosszú évtizedei alatt semmilyen elismerésben, kitüntetésben nem részesült, még egy emléklap erejéig sem. Aranydiplomára is „elfelejtették” felterjeszteni azok, akiknek ez kötelességük lett volna.

Ars poeticája az volt, amit ma is mindannyiunknak követni kellene: „A mai anyagias világ csak azt szereti értéknek tekinteni, amit pénzen vesz meg, pedig mennyivel nagyobb vagyona az a csekély kis tudás, amelynek segítségével elejét tudnánk venni a magyarság pótolhatatlan veszteségének.” Legyen áldott dr. Batka István főorvos teremtő erejű emléke.

HALÁSZ BÁLINT
mérnök, Makó